

BUGUNGI ZAMONAVIY SHAROITDA KORXONADA AYLANMA MABLAG‘LARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Djumayeva Guzal Axtamovna, assistant

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Yo‘ldoshev Behnur Behzod o‘g‘li, talaba

email: bvsb0878@gmail.com

tel: +998700302066

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Maxmaraimov Azizbek Jamshid o‘g‘li, talaba

email: azizmaxmaraimov69@gmail.com

tel: +998906010782

Annotatsiya: Ushbu maqolada korxonalarining aylanma mablag‘larini samarali boshqarish masalalari ko‘rib chiqilgan. Maqola, aylanma mablag‘larning moliyaviy barqarorlikka ta’siri, ularning ishlab chiqarish va tijorat faoliyatlarida qanday ishlatilishi va samarali boshqarilishi zarurligini yoritadi. Aylanma mablag‘larning tez aylanishi korxonaning faoliyatining faol va rentabelli bo‘lishini ta’minlaydi. Maqolada, shuningdek, aylanma mablag‘lar ehtiyojlarini aniqlash, ularni oqilona taqsimlash va zaxiralarni boshqarish siyosatining ahamiyati haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: aylanma mablag‘lar; moliyaviy holat; xo‘jalik yurituvchi subyekt; moliyaviy boshqaruv; moliyalashtirish siyosati.

Aylanma mablag‘larning mobil xususiyatlari ularning hajmini boshqarish, ehtiyojlarini belgilash, kiritish yo‘nalishlari va qayta ishlab chiqarishga sarmoya qilish siyosatini shakllantirishni talab qiladi. Korxonaning aniq faoliyatida ushbu masalalarni tahlil qilish orqali moliyaviy boshqaruvning umumiy muammosini

aniqlash mumkin: joriy aktivlarni boshqarishning strategik yo'nalishlarini takomillashtirishga yetarlicha e'tibor qaratilmaydi.¹

Aylanma mablag'larni boshqarishning asosiy muammosi har bir korxona uchun zarur bo'lgan aktivlarning miqdori va tarkibini, shuningdek, faoliyatni moliyalashtirish manbalarining hajmi va turlarini aniqlashdan iborat. Joriy aktivlarga bo'lgan ehtiyojni aniqlashning umumiy usullari mavjud bo'lib, ular bozor sharoitlaridagi o'zgarishlarga mos ravishda moliyaviy barqarorlikni ta'minlash imkonini beradi. Ammo har bir korxonaning o'ziga xos xususiyatlari, ko'rsatkichlari va iqtisodiy sharoitlarga moslashuv strategiyalari mavjud bo'lgani sababli, ular umumiy standartlarga mos kelmaydi.²

Korxonaning moliyaviy holatini boshqarish siyosatida aylanma mablag'lar eng muhim omil sifatida ko'riladi. Ushbu mablag'lar ishlab chiqarish va tijorat jarayonlarining uzluksizligini ta'minlaydi. Bugungi kunda zaxiralar, naqd mablag'lar va inventar elementlari kabi moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish korxona rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Aylanma mablag'larning aylanish tezligi va ularni boshqarish korxonaning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.³

Korxonaning aylanma mablag'larini boshqarishni yaxshilashda asosiy yondashuvlardan biri bu zarur resurslarni aniqlashdan iborat bo'lib, ular ishlab chiqarishga yetarli miqdorda uzluksiz yetkazib berilishi va bozorda sotilguniga qadar barcha bosqichlarda ishtirok etishi lozim. Agar aylanma mablag'larni boshqarishdagi muammolar umumiy ko'rinishda ko'rib chiqilsa, bunday muammolar asosan korxonaning umumiy faoliyat holatidan kelib chiqadi. Quyidagi diagrammada korxonaning moliyaviy holatiga salbiy ta'sir qiluvchi asosiy omillar tasvirlangan:

1. Moddiy va pul resurslarini boshqarishdagi noto'g'ri yondashuvlar;

¹ Turgulova A.K. Financial monitoring of companies. - Almaty, Economy, 2016. - p. 345-349.

² Kozlova E.A. Management of elements of current assets // Economics, statistics and computer science. - 2013. - № 3. - p. 40-44.

³ Cherkashnev R.Yu., Chernyshova ON, Pakhomov N.N. Ways to optimize the financing of working capital in the enterprise // Socio-economic phenomena and processes. - 2015. - № 9. - p. 167-172.

2. Ta'minot va sotish jarayonlarini samaradorligini oshirishda sustlik;
3. Zaxiralarni boshqarish va aylanma mablag'larning aylanish tezligini pasaytirish.

O'z mablag'lari va qarz mablag'larini samarasiz boshqarish moliyaviy barqarorlikni pasaytiradi. Bunga ishlab chiqarish aktivlarining qisqarishi va yetkazib beruvchilar oldidagi qarzning oshishi kabi omillar sabab bo'ladi.⁴

Likvidlikning pasayishi yoki yetarli emasligi bu naqd mablag'larning past darajasi, qarz va debitor qarzlarning mavjudligi, shuningdek, korxona ustav kapitaliga asos solgan ta'sischilarning o'z ulushlarini vaqtida kiritmasligi bilan izohlanadi.

Biznes faoliyatining pasayishi bu o'z navbatida aylanma mablag'lar aylanishining sekinlashuviga olib keladi. Buning asosiy sabablari – korxona mablag'larini boshqarish siyosatining noto'g'ri tashkil etilishi, savdo foydasining pastligi, qarzdorlar tomonidan to'lov talablariga rioya qilmaslik va qarz majburiyatlarining oshishi.

Moliyaviy samaradorlikni oshirish uchun chora-tadbirlar:

1. Naqd mablag'larning kiritish va chiqib ketishini prognoz qilish;
2. Naqd mablag'lar darajasining optimal miqdorini hisoblash va uning doimiy monitoringini tashkil etish;
3. Debitor qarzlarning uzluksiz tahlilini olib borish, qisqa muddatli moliyalashtirishga bo'lgan ehtiyojni aniqlash;
4. Kredit shartlarini tizimli boshqarish: to'lov talablarini aniq belgilash, muddatlar va kredit shartlarini buzganlik uchun sanksiyalarni joriy qilish;
5. Mijozlarni baholash va ularning bozordagi imidjini aniqlash, bu o'zaro hisob-kitoblarning moliyaviy intizomini belgilaydi;
6. Korxonaning kreditor va debitor qarzlari nisbatini baholash, chunki debitor qarzlarning ortib ketishi jalb qilingan moliyaviy resurslarning oshishiga olib keladi;

⁴ Sukhova L.F. Management factors for the turnover of the current, core and advanced capital of an enterprise // Financial Analytics: Problems and Solutions. - 2015. - №21. - pp. 16-22.

7. Zaxiralarni boshqarish siyosatini takomillashtirish, saqlash xarajatlarini kamaytirish va sotuv faoliyatini oshirish.

Aylanma mablag'larni moliyalashtirish sohalarini takomillashtirish quyidagi asosiy bosqichlarga asoslanadi:

1. Korxonaning moliyaviy siyosatini ishlab chiqish, unda har bir bosqichda aniq maqsad va vazifalarni belgilash;

2. Moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun zaxira fondlarini shakllantirish va mustahkamlash;

3. Ishlab chiqarish faoliyati, likvidlik va moliyaviy barqarorlikka aylanma mablag'lar ta'sirini tizimli tahlil qilish.

Moliyalashtirish siyosati turlari:

• **Konservativ yondashuv:** barcha ehtiyojlarni qoplash va moliyaviy xavflarga qarshi zaxira yaratishni nazarda tutadi. Kamchiligi – zaxiralarni saqlash xarajatlarining oshishi va aylanish samaradorligining pasayishi.

• **Mo'tadil yondashuv:** xavflar va moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligi o'rtasida muvozanatni ta'minlaydi.

• **Tajovuzkor yondashuv:** aylanma mablag'lardan minimal miqdorda foydalanib yuqori foydalilikka erishishni ko'zlaydi, lekin inqirozli vaziyatlarda ko'proq moliyaviy xavflarni keltirib chiqaradi.

Xulosa qilib aytganda, aylanma mablag'larni samarali boshqarish korxonaning moliyaviy barqarorligi va umumiy faoliyatini yaxshilash uchun muhim ahamiyatga ega. Bu mablag'lar ishlab chiqarish va tijorat jarayonlarida asosiy rol o'ynaydi va ularning boshqarilishi rentabellikni oshirishga yordam beradi.

Korxonalar aylanma mablag'larni boshqarishda naqd mablag'lar oqimini prognoz qilish, debitor va kreditor qarzlarni tahlil qilish, zaxiralarni optimallashtirish va ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish kabi amaliy chora-tadbirlarni qo'llashlari kerak. Bular orqali korxona o'z moliyaviy holatini yaxshilab, bozor sharoitlariga tez moslashishi mumkin.

Maqolada taqdim etilgan boshqaruv yondashuvlari (konservativ, mo'tadil va tajovuzkor) korxonaning ehtiyojlariga mos ravishda tanlanib, samarali boshqaruvni ta'minlashi mumkin. Umuman olganda, aylanma mablag'larni boshqarish, korxonalarga o'z faoliyatini optimallashtirish va uzoq muddatli muvaffaqiyatga erishish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Turgulova A.K. Financial monitoring of companies. - Almaty, Economy, 2016. - p. 345-349.
2. Kozlova E.A. Management of elements of current assets // Economics, statistics and computer science. - 2013. - № 3. - p. 40-44.
3. Cherkashnev R.Yu., Chernyshova ON, Pakhomov N.N. Ways to optimize the financing of working capital in the enterprise // Socio-economic phenomena and processes. - 2015. - № 9. - p. 167-172.
4. Sukhova L.F. Management factors for the turnover of the current, core and advanced capital of an enterprise // Financial Analytics: Problems and Solutions. - 2015. - №21. - pp. 16-22.